

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
Імені Леоніда Юзькова**

	ЗАТВЕРДЖЕНО
	Рішення вченої ради університету
	25 жовтня 2023 року,
	протокол № 5
	Ректор
	_____ Олег Омельчук
	(підпис)
	25 жовтня 2023 року
	М.П.

ROBCHA PROGRAMA
навчальної дисципліни
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 081 Право

м. Хмельницький
2023

РОЗРОБНИКИ:

завідувачка кафедри цивільного права та процесу,
докторка юридичних наук, професорка
29 серпня 2023 року

Світлана ГРИНЬКО

доцентка кафедри цивільного права та процесу,
кандидатка юридичних наук, доцентка
29 серпня 2023 року

Жанна ЧОРНА

Рішення кафедри цивільного права та процесу
29 серпня 2023 року, протокол № 1.

Завідувачка кафедри цивільного права та процесу,
докторка юридичних наук, професорка
29 серпня 2023 року

Світлана ГРИНЬКО

Декан юридичного факультету,
доцент кафедри кримінального права та процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
29 серпня 2023 року

Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
19 жовтня 2023 року, протокол № 2.

Голова методичної ради університету,
кандидатка наук з державного управління,
доцентка

Ірина КОВТУН

19 жовтня 2023 року

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни		–	3
2.	Заплановані результати навчання		–	5
3.	Програма навчальної дисципліни		–	7
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		–	20
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	–	20
	4.2.	Аудиторні заняття	–	23
	4.3.	Завдання для самостійної роботи студентів	–	23
5.	Методи навчання та контролю		–	23
6.	Схема нарахування балів		–	23
7.	Рекомендована література		–	23
	7.1.	Основна література	–	25
	7.2.	Допоміжна література	–	25
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		–	27

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	–	081 Право
2.	Код і назва спеціальності	–	081 Право
3.	Назва спеціалізації	–	Спеціалізації немає
4.	Назва дисципліни	–	Цивільне право
5.	Тип дисципліни	–	Обов'язкова
6.	Код дисципліни	–	ОП.081.Б.7
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	бакалавр
9.	Курс / рік навчання	–	другий, третій/ перший, другий, третій
10.	Семестр	–	третій, четвертий, п'ятий, шостий/ другий, третій, четвертий, п'ятий, шостий
11.	Обсяг вивчення дисципліни:		
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	–	16/480

	2) денна форма навчання:		
	аудиторні заняття (годин)	–	232
	% від загального обсягу	–	48,4
	лекційні заняття (годин)	–	116
	% від обсягу аудиторних годин	–	50
	семінарські заняття (годин)	–	116
	% від обсягу аудиторних годин	–	50
	самостійна робота (годин)	–	248
	% від загального обсягу	–	51,6
	тижневих годин:		
	аудиторних занять	–	3,1; 3,3; 4; 3,5
	самостійної роботи	–	
	3) заочна форма навчання:		
	аудиторні заняття (годин)	–	80
	% від загального обсягу	–	14,5
	лекційні заняття (годин)	–	56
	% від обсягу аудиторних годин	–	70
	семінарські заняття (годин)	–	24
	% від обсягу аудиторних годин	–	30
	самостійна робота (годин)	–	400
	% від загального обсягу	–	83,5
	тижневих годин:		
	аудиторних занять	–	5; 9; 10; 9; 7
	самостійної роботи	–	
12.	Форма семестрового контролю	–	залік, екзамен, залік, екзамен
13.	Місце дисципліни в логічній схемі:		
	1) попередні дисципліни	–	ОП.081.Б.2. Теорія держави і права ОП.081.Б.3. Історія держави і права України ОП.081.Б.4. Конституційне право України ОП.081.Б.5. Римське право В.081.Б.2.1. Вступ до приватного права
	2) супутні дисципліни	–	ОП.081.Б.8. Кримінальне право ОП.081.Б.9. Адміністративне право ОП.081.Б.10. Муніципальне право ОП.081.Б.11. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини

			ОП.081.Б.12. Право Європейського Союзу ОП.081.Б.13. Трудове право ОП.081.Б.14. Сімейне право ОП.081.Б.15. Право соціального забезпечення ОП.081.Б.17. Фінансове право ОП.081.Б.18. Господарське право В.081.Б.3.4. Основи порівняльного правознавства В.081.Б.4.4. Робота з відкритими даними В.081.Б.6.6. Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав
	3) наступні дисципліни	–	ОП.081.Б.19. Цивільне процесуальне право ОП.081.Б.21. Земельне право ОП.081.Б.23. Екологічне право ОП.081.Б.24. Міжнародне приватне право В.081.Б.7.5. Нотаріат В.081.Б.8.3. Вступ до альтернативного вирішення спорів В.081.Б.8.4. Житлове право
14.	Мова вивчення дисципліни	–	українська.

2. Заплановані результати навчання

Основна мета навчальної дисципліни «Цивільне право» — формування у здобувачів правових знань про особисті немайнові та майнові відносини між фізичними особами, між юридичними особами, між фізичними та юридичними особами, а також за участю держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад, іноземних суб'єктів права, основані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, вміння тлумачити та застосовувати джерела цивільного права.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Цивільне право» відповідно до стандарту вищої освіти здобуваються такі програмні компетентності та досягаються такі результати навчання.

Загальні компетентності:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, територіальної громади; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
- ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища, утвердження захисту земель як національного багатства.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути конституційного права, адміністративного права і адміністративного процесуального права, цивільного права і цивільного процесуального права, кримінального і кримінального процесуального права, земельного права, фінансового права, муніципального права, господарського права, сімейного права, трудового права та права соціального забезпечення.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК17. Здатність визначати особливості правового регулювання суспільних відносин за участю органів місцевого самоврядування.

Результати навчання відповідно до стандарту вищої освіти:

РН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин

РН2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН11. Мати базові навички риторики.

РН12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та

вторинних джерел для правничої діяльності.

PH15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

PH17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

PH18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

PH19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

PH20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

PH21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

PH22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях, доводити аргументовану позицію з питань діяльності органів місцевого самоврядування.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Цивільне право як галузь приватного права

Поняття цивільного права як галузі приватного права. Цивільне право в системі галузей права України. Предмет цивільного права як галузі права. Поняття і види майнових відносин, що регулюються цивільним правом. Особливості речових, корпоративних, зобов'язальних і виключних відносин. Поняття і види особистих немайнових відносин, що регулюються цивільним правом.

Метод цивільного права як галузі права.

Функції цивільного права. Принципи цивільного (приватного) права.

Система цивільного права як правової галузі.

Тема 2. Джерела цивільного права. Цивільне законодавство

Поняття і види джерел цивільного права.

Поняття і склад цивільного законодавства.

Цивільне законодавство і Конституція України. Міжнародні договори як джерела цивільного права. Систематизації цивільного законодавства. Цивільний кодекс як основне джерело цивільного права та головний акт цивільного законодавства. Система Цивільного кодексу України. Інші кодифікаційні акти цивільного законодавства.

Закон як джерело цивільного права. Підзаконні нормативні акти в сфері цивільного права. Відомчі нормативні акти, що містять норми цивільного права, і умови їх дієвості.

Звичай як джерела цивільного права.

Значення актів Конституційного Суду України, практики Європейського суду з прав людини, вищих судових органів і судової практики у вітчизняній правовій системі.

Дія цивільного законодавства в часі. Офіційне опублікування і вступ нормативного акта в силу. Зворотна сила цивільного закону. Дія цивільного законодавства в просторі і за колом осіб.

Застосування цивільного законодавства. Аналогія закону й аналогія права в цивільно-правових відносинах. Тлумачення цивільно-правових норм.

Тема 3. Поняття, зміст і види цивільних правовідносин

Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення.

Зміст цивільного правовідношення. Поняття, зміст та види суб'єктивних цивільних прав. Поняття, зміст та види суб'єктивних цивільних обов'язків.

Поняття і зміст цивільної правосуб'єктності. Склад учасників (суб'єктів) цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

Види цивільних правовідносин. Загальна характеристика речових, зобов'язальних, корпоративних і виключних правовідносин. Особисті немайнові цивільні правовідносини.

Тема 4. Фізичні особи як учасники цивільних правовідносин

“Людина”, “особа”, “особистість”, “фізична особа”, “громадянин” - співвідношення понять. Фізична особа як індивідуальний суб’єкт цивільного права. Ім’я, громадянство, стать та інші ознаки, що індивідуалізують правовий статус фізичної особи.

Цивільна правоздатність фізичних осіб. Цивільна правоздатність і суб’єктивні цивільні права фізичних осіб. Зміст цивільної правоздатності фізичних осіб та її межі. Рівність цивільної правоздатності фізичних осіб. Виникнення і припинення цивільної правоздатності. Невідчужуваність цивільної правоздатності і неможливість її обмеження. Цивільна правоздатність іноземців та осіб без громадянства.

Цивільна дієздатність фізичних осіб. Невідчужуваність цивільної дієздатності. Різновиди цивільної дієздатності. Повна цивільна дієздатність фізичних осіб. Набуття та надання повної цивільної дієздатності фізичних осіб. Часткова цивільна дієздатність неповнолітніх до 14 років (малолітніх). Неповна цивільна дієздатність неповнолітніх віком від 14 до 18 років. Випадки, умови і правові наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичних осіб. Визнання фізичної особи недієздатною.

Опіка і піклування. Патронат над дієздатною фізичною особою. Опіка над майном.

Місце проживання фізичної особи і його цивільно-правове значення. Вибір місця проживання.

Підстави, порядок і правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Підстави, порядок і правові наслідки оголошення фізичної особи померлою.

Поняття, види і цивільно-правове значення актів цивільного стану.

Особливості цивільно-правового становища фізичних осіб – підприємців. Банкрутство фізичної особи – підприємця.

Тема 5. Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин

Сутність юридичної особи. Розвиток вчення про юридичну особу у науці цивільного права.

Поняття й ознаки юридичної особи. Індивідуалізація юридичної особи, її цивільно-правове значення. Цивільна правоздатність і дієздатність юридичної особи. Органи юридичної особи. Представництва і філії юридичної особи.

Порядок і способи створення юридичних осіб. Установчі документи. Державна реєстрація юридичних осіб та її правове значення. Реорганізація юридичних осіб і її способи. Припинення діяльності юридичної особи. Неспроможність (банкрутство) юридичних осіб.

Види юридичних осіб, їх класифікація і її цивільно-правове значення. Юридичні особи приватного і публічного права. Товариства і установи. Підприємницькі і непідприємницькі товариства. Інші види юридичних осіб.

Юридична природа господарських товариств. Учасники господарського товариства та їх права і обов’язки. Майно господарського товариства.

Повне товариство. Засновницький договір повного товариства. Учасники повного товариства, їх права та обов’язки. Майно повного товариства. Управління повним товариством. Вихід, виключення та вибуття з повного товариства.

Командитне товариство. Засновницький договір командитного товариства. Учасники командитного товариства, їх права та обов’язки. Майно командитного товариства. Управління командитним товариством.

Товариство з обмеженою відповідальністю. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю, їх права та обов’язки. Майно товариства з обмеженою відповідальністю. Управління товариством з обмеженою відповідальністю. Особливості товариства з додатковою відповідальністю.

Акціонерне товариство. Акціонери, їх права та обов’язки. Майно акціонерного товариства. Управління акціонерним товариством.

Виробничі кооперативи. Статут виробничого кооперативу. Учасники виробничого кооперативу, їх права та обов’язки. Майно виробничого кооперативу. Управління виробничим кооперативом. Припинення членства у виробничому кооперативі.

Юридична природа непідприємницьких товариств. Споживчі кооперативи. Політичні партії. Громадські об'єднання, дитячі громадські організації, дитячі громадські об'єднання, молодіжні громадські організації. Професійні спілки. Релігійні організації. Благодійні організації. Товарні біржі. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. Інші непідприємницькі товариства як юридичні особи.

Установи як юридичні особи.

Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин

Поняття і види об'єктів цивільних правовідносин. Матеріальні та нематеріальні блага як об'єкти цивільних правовідносин. Майно як основний об'єкт цивільного (майнового) обігу. Результати робіт і послуги як об'єкти цивільних правовідносин. Результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних правовідносин. Інформація та особисті немайнові блага як нематеріальні об'єкти цивільних правовідносин.

Речі як об'єкти цивільних правовідносин. Класифікація речей та її правове значення. Майнові комплекси як об'єкти цивільного обігу. Гроші як об'єкти цивільних правовідносин. Особливості цивільно-правового режиму валютних цінностей.

Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин. Основні ознаки цінних паперів. Цінні папери на пред'явника, іменні й ордерні. Групи та види цінних паперів.

Тема 7. Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин

Поняття і види юридичних фактів у цивільному праві. Юридичні склади, юридичні умови та юридичні стани.

Поняття і види правочинів. Договори й односторонні правочини. Умовні правочини, їх види.

Умови дійсності правочинів. Воля і волевиявлення в правочині. Форма правочину, наслідки її недотримання. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Недійсність правочинів. Підстави недійсності правочинів. Відмежування недійсного та неукладеного правочину. Нікчемні та оспорювані правочини. Недійсність частини правочину. Правові наслідки недійсності правочинів.

Тема 8. Здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків

Поняття здійснення суб'єктивного цивільного права. Поняття виконання суб'єктивного цивільного обов'язку. Принципи здійснення прав і виконання обов'язків у цивільному праві. Способи здійснення цивільних прав і виконання цивільно-правових обов'язків.

Поняття і види меж здійснення цивільних прав. Межі здійснення цивільних прав. Поняття і форми зловживання правом. Відмова у захисті права та інші юридичні наслідки зловживання правом.

Здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків через представника. Поняття і значення представництва. Повноваження представника. Види представництва. Комерційне представництво. Поняття і види довіреності. Форма довіреності. Передоручення. Припинення довіреності. Представництво без повноваження і його цивільно-правові наслідки.

Тема 9. Захист цивільних прав та інтересів

Охорона та захист цивільних прав: співвідношення понять. Поняття і зміст суб'єктивного права на захист. Юрисдикційна і неюрисдикційна форми захисту цивільних прав та інтересів. Судовий захист цивільних прав та інтересів, його способи. Адміністративний захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав.

Цивільно-правова відповідальність як спосіб захисту цивільних прав. Поняття та особливості цивільно-правової відповідальності. Функції цивільно-правової

відповідальності. Принципи цивільно-правової відповідальності. Види цивільно-правової відповідальності.

Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Протиправна поведінка як об'єктивна умова цивільно-правової відповідальності. Майнова і моральна (немайнова) шкода як об'єктивна умова цивільно-правової відповідальності. Причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою і шкодою як об'єктивна умова цивільно-правової відповідальності. Вина правопорушника як суб'єктивна умова цивільно-правової відповідальності. Поняття і форми вини в цивільному праві, їх значення. Поняття випадку (казусу) і непереборної сили, їх цивільно-правове значення.

Тема 10. Строки та терміни у цивільному праві

Поняття і цивільно-правове значення строків та термінів. Види строків у цивільному праві, їх класифікація. Строки здійснення цивільних прав. Строки виконання цивільно-правових обов'язків. Строки захисту цивільних прав.

Обчислення строків у цивільному праві. Початок і закінчення перебігу строку.

Поняття і значення позовної давності. Види строків позовної давності. Зупинення та переривання перебігу строку позовної давності. Поновлення строку позовної давності. Наслідки спливу строку позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тема 11. Загальні положення про право власності та інші речові права

Поняття й ознаки речового права. Види речових прав. Речові права в системі цивільних прав.

Власність як економічні відносини. Власність і право власності. Зміст права власності. Довірча власність як різновид права власності.

Форми власності. Право приватної власності фізичних осіб. Об'єкти права власності фізичної особи. Особливості права власності фізичних осіб — підприємців.

Право власності юридичних осіб. Об'єкти права власності юридичних осіб. Особливості права власності господарських товариств. Правовий режим складеного і статутного капіталу. Право власності виробничих кооперативів. Право власності неприємницьких товариств і установ.

Поняття і зміст права державної і комунальної власності. Суб'єкти права державної і комунальної власності. Правове становище Фонду державного майна України. Об'єкти права державної і комунальної власності.

Право власності Українського народу.

Набуття права власності. Первісні і похідні підстави набуття права власності. Привласнення загальнодоступних дарів природи. Набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва. Цивільно-правовий режим безхазяйного майна та рухомого майна, від якого власник відмовився. Цивільно-правовий режим бездоглядних тварин. Цивільно-правовий режим знахідки. Цивільно-правовий режим скарбу. Поняття та значення набувальної давності. Приватизація державного майна та майна, що є в комунальній власності. Особливості набуття права власності за договором.

Припинення права власності. Підстави припинення права власності з волі власника. Випадки і порядок примусового вилучення майна у власника.

Тема 12. Право спільної власності

Поняття права спільної власності. Підстави набуття права спільної власності. Види права спільної власності.

Поняття і зміст права спільної часткової власності. Юридична природа частки учасника відносин спільної часткової власності (співвласника). Особливості здійснення права спільної часткової власності. Відчуження частки співвласником, переважне право на купівлю його частки. Виділ частки співвласником. Поділ спільного майна. Припинення спільної часткової власності.

Право спільної сумісної власності. Особливості набуття, здійснення і припинення права спільної сумісної власності. Право спільної сумісної власності подружжя.

Тема 13. Особливості права власності на окремі види майна

Земля та земельна ділянка як об'єкти права власності. Право власності на землю громадян. Право власності на землю юридичних осіб. Право власності іноземців, осіб без громадянства, іноземних держав та міжнародних організацій на земельні ділянки. Права та обов'язки власника земельних ділянок. Право на забудову земельної ділянки. Підстави набуття та припинення права власності на земельні ділянки.

Житло як об'єкт права власності. Приватизація житла як підстава набуття права власності фізичних осіб. Права власника житлового будинку та квартири. Правовий статус об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.

Тема 14. Речові права на чуже майно

Поняття речових прав на чуже майно. Речові права на чуже майно і право власності. Види речових прав на чуже майно.

Поняття та зміст права володіння чужим майном. Суб'єкти та об'єкти володіння. Виникнення та припинення володіння.

Поняття та зміст права користування чужим майном. Поняття та види сервітутів. Земельні сервітути. Особисті сервітути. Особливості суб'єктного складу, змісту і здійснення сервітутних прав. Узус та узуфрукт. Припинення сервітутів.

Право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

Тема 15. Захист права власності та інших речових прав

Поняття та значення захисту речових прав. Охорона і захист речових прав у цивільному праві. Види цивільно-правових засобів захисту речових прав. Умови і відмінності застосування речово-правових і зобов'язально-правових засобів захисту речових прав.

Речово-правові позови. Витребування власником свого майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Добросовісне і недобросовісне володіння річчю, його цивільно-правове значення. Вимога про усунення перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном (негаторний позов).

Використання віндикаційного і негаторного позовів для захисту обмежених речових прав. Речово-правовий захист володіння.

Позов про визнання права власності чи іншого речового права. Вимога про зняття арешту з майна (виключення майна з акта опису).

Тема 16. Спадкове право: загальні положення

Поняття спадкового права. Поняття та види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки, які не входять до складу спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Строки для прийняття спадщини. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Перерозподіл спадщини. Охорона спадщини й управління нею. Відумерлість спадщини.

Тема 17. Види спадкування

Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом. Здійснення права на спадкування. Оформлення права на спадщину.

Спадкування за заповітом. Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповітів. Форма заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення. Встановлення сервітуту у заповіті. Право на обов'язкову частку у спадщині. Призначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Виконання заповіту.

Тема 18. Загальні положення про право інтелектуальної власності

Поняття права інтелектуальної власності. Джерела цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності (національні та міжнародні угоди (конвенції)).

Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Об'єкти та суб'єкти права інтелектуальної власності.

Підстави набуття права інтелектуальної власності та зміст права інтелектуальної власності.

Тема 19. Авторське право і суміжні права

Поняття авторського права. Джерела авторського права. Міжнародно-правова охорона авторських прав. Участь України в міжнародно-правових конвенціях з авторського права.

Об'єкти авторського права. Критерії охороноздатності об'єктів авторського права. Види об'єктів авторського права. Твори, що не є об'єктами авторського права.

Суб'єкти авторського права. Співавторство. Суб'єкти авторського права на службові твори. правонаступники й інші суб'єкти авторського права.

Зміст суб'єктивного авторського права. Особисті немайнові права автора. Майнові права автора. Вільне використання твору. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір.

Поняття суміжних прав. Джерела суміжних прав. Об'єкти і суб'єкти суміжних прав. Взаємозв'язок суміжних і авторських прав. Зміст суміжних прав виконавця, виробника фонограми, відеограми, організації мовлення. Вільне використання об'єктів суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав.

Захист авторських і суміжних прав. Особливості цивільно-правового захисту особистих немайнових прав авторів.

Тема 20. Право промислової власності

Поняття промислової власності і патентного права. Джерела патентного права. Міжнародні патентно-правові конвенції.

Поняття та умови патентоспроможності винаходу. Об'єкти винаходу. Поняття та умови патентоспроможності корисної моделі. Співвідношення понять "винахід" і "корисна модель". Поняття, критерії охороноздатності та об'єкти промислового зразка.

Суб'єкти права промислової власності.

Оформлення прав на винахід, корисну модель і промисловий зразок. Поняття і значення патенту та свідоцтва. Зміст заявки на видачу патенту та свідоцтва. Експертиза заявки, її види. Видача патенту, свідоцтва. Термін дії патенту, свідоцтва. Строк правової охорони незареєстрованого промислового зразка.

Особисті немайнові права винахідника та автора промислового зразка. Право першокористувача.

Тема 21. Загальні положення про зобов'язання

Поняття зобов'язального права. Зобов'язальне право як підгалузь цивільного права. Система зобов'язального права. Поняття зобов'язання. Зобов'язання як різновид цивільних правовідносин. Зміст зобов'язання.

Підстави виникнення зобов'язань, їх класифікація.

Система зобов'язань, її поняття і значення. Класифікація зобов'язань.

Суб'єкти зобов'язань. Зобов'язання з множинністю осіб. Зобов'язання за участю третіх осіб. Заміна осіб у зобов'язанні.

Виконання зобов'язань. Принципи виконання зобов'язань. Способи виконання зобов'язання.

Припинення зобов'язань. Поняття і підстави припинення зобов'язань. Припинення зобов'язання виконанням. Відступне. Припинення зобов'язань зарахуванням. Припинення зобов'язання за домовленістю сторін. Прощення боргу. Припинення зобов'язання

поєднанням боржника і кредитора в одній особі. Припинення зобов'язання неможливістю його виконання. Припинення зобов'язання смертю фізичної чи ліквідацією юридичної особи.

Тема 22. Забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань

Види забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка. Поняття і види неустойки. Співвідношення неустойки і збитків.

Порука. Ознаки і види поруки. Зміст і виконання зобов'язання з договору поруки.

Гарантія. Зміст і види гарантії. Виконання і припинення зобов'язань, що випливають з гарантії.

Завдаток. Доказова і забезпечувальна функції завдатку. Відмінність завдатку від авансу.

Застава. Види застави. Іпотека. Суб'єкти заставного правовідношення. Предмет застави. Підстави виникнення заставного правовідношення. Реєстрація застави. Зміст заставного правовідношення. Звернення стягнення на заставлене майно.

Притримання. Предмет права притримання. Права і обов'язки ретентора та боржника.

Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання за кредитним договором.

Тема 23. Загальні положення про договірне зобов'язання

Договір як підстава виникнення зобов'язання. Поняття договору у цивільному праві (цивільно-правового договору). Співвідношення між поняттями «договір», «правочин», «домовленість», «контракт». Функції цивільно-правових договорів. Поняття принципу свободи договору та межі його здійснення.

Види цивільно-правового договору. Односторонні, двосторонні та багатосторонні договори. Консенсуальні та реальні договори. Відплатні та безоплатні договори. Публічний договір, договір приєднання, попередній договір, договір за участю третіх осіб, змішаний договір. Система цивільно-правових договорів.

Зміст договору. Істотні умови договору. Предмет договору. Типові умови договору. Строк договору. Ціна в договорі.

Укладення договору. Поняття та стадії укладення договорів. Акцепт. Оферта. Форма договору. Момент укладення договору. Місце укладення договору. Вирішення переддоговірних спорів. Укладення договорів на організованих ринках капіталу та організованих товарних ринках, аукціонах (публічних торгах), конкурсах. Запевнення щодо договору.

Зміна та розірвання договору. Підстави для зміни або розірвання договору. Зміна або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. Правові наслідки зміни або розірвання договору. Форма зміни або розірвання договору. Правові наслідки зміни та розірвання договору. Співвідношення між поняттями «розірвання договору» та «відмова від договору», «розірвання цивільно-правового договору» та «припинення цивільно-правового договору». Продовження (продлонгація) договору.

Тема 24. Захист цивільних прав учасників договірних зобов'язань

Поняття захисту цивільних прав учасників договірних зобов'язань. Порушення договірних зобов'язань як підстава захисту. Правові наслідки порушення договірних зобов'язань.

Способи захисту цивільних прав учасників договірних зобов'язань. Припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору. Зміна умов зобов'язання. Сплата неустойки. Відшкодування збитків. Сплата неустойки.

Форми захисту цивільних прав учасників договірних зобов'язань. Юрисдикційна та неюрисдикційна. Самозахист. Заходи оперативного впливу як різновид договірних способів самозахисту. Поняття та ознаки заходів оперативного впливу. Заходи оперативного впливу, пов'язані з виконанням зобов'язання за рахунок боржника. Заходи оперативного впливу, пов'язані з забезпеченням виконання зобов'язання. Заходи оперативного впливу відказного характеру.

Заходи цивільно-правової відповідальності за порушення договірних зобов'язань. Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання. Сплата неустойки. Співвідношення збитків і неустойки. Втрата завдатку, сплата суми у розмірі завдатку. Сплата процентів річних за порушення грошового зобов'язання. Відшкодування моральної шкоди. Умови застосування окремих заходів цивільно-правової відповідальності за порушення договірних зобов'язань.

Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Випадок і непереборна сила, їх правове значення.

Тема 25. Зобов'язання з договору купівлі-продажу

Договір купівлі-продажу як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору купівлі-продажу. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору купівлі-продажу.

Сторони у договорі купівлі-продажу. Право продажу товару. Придбання права на одностороннє розірвання договору.

Форма договору купівлі-продажу. Форма окремих видів договорів купівлі-продажу.

Зміст договору купівлі-продажу. Предмет договору. Кількість, асортимент, комплект, комплектність, якість товару, тара, упаковка. Гарантії якості товару. Строк придатності товару. Ціна в договорі купівлі-продажу. Оплата товару. Продаж товару в кредит. Особливості оплати товару з розстроченням платежу.

Обов'язки покупця і продавця у разі пред'явлення третьою особою позову про витребування товару. Відповідальність продавця у разі відсудження товару у покупця.

Права та обов'язки продавця. Правові наслідки порушення продавцем своїх зобов'язань. Права та обов'язки покупця. Правові наслідки порушення покупцем своїх зобов'язань. Момент виконання обов'язку продавця передати товар. Перехід ризику випадкового знищення або випадкового пошкодження товару.

Правові наслідки невиконання сторонами зобов'язань за договором купівлі-продажу. Строки виявлення недоліків і пред'явлення вимоги у зв'язку з недоліками проданого товару. Позовна давність, що застосовується до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару. Правові наслідки відкликання товару у покупця. Збереження права власності за продавцем.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу та його види. Договір поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Договір міни (бартеру).

Тема 26. Зобов'язання з договорів дарування, ренти та довічного утримання (догляду)

Договір дарування як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору дарування. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору дарування.

Сторони у договорі дарування. Форма договору. Зміст договору дарування. Предмет договору. Обов'язки дарувальника. Відмова від договору дарування. Обов'язок обдаровуваного на користь третьої особи. Розірвання договору дарування. Позовна давність, що застосовується до вимог про розірвання договору дарування.

Різновиди договору дарування. Договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому. Одностороння відмова від договору дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому. Договір про пожертву. Права жертвувача.

Договір ренти як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору ренти. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору ренти.

Сторони у договорі ренти. Форма договору. Зміст договору ренти. Передання майна під виплату ренти. Забезпечення виплати ренти. Форма і розмір ренти, строк її виплати. Забезпечення виплати ренти.

Різновиди договору ренти. Договір безстрокової ренти. Право платника безстрокової ренти на відмову від договору ренти. Право одержувача безстрокової ренти на розірвання

договору ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату безстрокової ренти. Договір строкової ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти на певний строк.

Припинення договору ренти. Розрахунки між сторонами у разі розірвання договору ренти.

Договір довічного утримання (догляду) як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору довічного утримання (догляду). Джерела правового регулювання зобов'язань із договору довічного утримання (догляду).

Сторони у договорі довічного утримання (догляду). Особливості укладення договору довічного утримання (догляду) щодо майна, що є у спільній сумісній власності. Форма договору. Момент виникнення у набувача права власності на майно, передане за договором довічного утримання (догляду).

Зміст договору довічного утримання (догляду). Обов'язки набувача за договором довічного утримання (догляду). Обов'язок набувача забезпечити відчужувача житлом. Забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду). Заміна набувача за договором довічного утримання (догляду).

Припинення договору довічного утримання (догляду). Правові наслідки розірвання договору довічного утримання (догляду). Правові наслідки смерті набувача. Правові наслідки припинення юридичної особи-набувача.

Тема 27. Зобов'язання з договорів про передачу майна у користування

Договір найму (оренди) як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору найму (оренди). Джерела правового регулювання зобов'язань із договору найму (оренди).

Сторони у договорі найму (оренди). Право передання майна у найм. Форма договору. Зміст договору найму (оренди). Предмет договору. Плата за найм (оренду) майна. Строк договору найму (оренди). Правові наслідки продовження володіння та/або користування майном після закінчення строку договору найму.

Права та обов'язки сторін за договором найму (оренди). Гарантія якості речі, переданої у найм. Права третіх осіб на річ, передану у найм. Правонаступництво у разі зміни власника речі, переданої у найм. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження речі. Піднайм. Право власності на плоди, продукцію, доходи, одержані від користування річчю, переданою у найм. Ремонт речі, переданої у найм. Переважні права наймача. Поліпшення наймачем речі, переданої у найм. Наслідки погіршення речі, переданої у найм. Відповідальність за шкоду, що завдана у зв'язку з володінням та/або користуванням річчю, переданою у найм.

Припинення договору найму (оренди). Право наймодавця відмовитися від договору найму. Розірвання договору найму на вимогу наймодавця. Розірвання договору найму на вимогу наймача. Обов'язки наймача у разі припинення договору найму. Позовна давність, що застосовується до вимог, які впливають із договору найму.

Окремі види договору найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Договір лізингу.

Договір найму (оренди) житла як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору найму (оренди) житла. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору найму (оренди) житла. Оренда житла з викупом як особливий вид найму (оренди) житла

Сторони у договорі найму житла. Особи, які постійно проживають з наймачем, порядок їх вселення і правовий статус. Тимчасові мешканці. Правонаступництво у разі зміни власника житла, переданого у найм. Заміна наймача у договорі найму житла.

Форма договору найму житла. Зміст договору найму житла. Предмет договору найму житла. Плата за найм житла. Строк договору найму житла. Права та обов'язки сторін за

договором найму житла. Ремонт житла, переданого у найм. Переважні права наймача житла. Договір піднайму житла.

Припинення договору найму житла. Підстави та правові наслідки розірвання договору.

Договір позички як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору позички. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору позички.

Сторони у договорі позички. Форма договору позички. Зміст договору позички. Предмет договору позички. Строк договору позички. Права та обов'язки сторін за договором позички. Припинення договору позички. Розірвання договору позички. Правові наслідки неповернення речі після закінчення строку користування нею.

Тема 28. Зобов'язання з договорів про виконання робіт

Договір підряду як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору підряду. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору підряду.

Сторони у договорі підряду. Генеральний підрядник і субпідрядник. Форма договору. Зміст договору підряду. Предмет договору. Ціна роботи. Кошторис. Строк договору підряду, строки виконання роботи.

Права та обов'язки сторін за договором підряду. Виконання роботи з матеріалу підрядника та його засобами. Виконання роботи з матеріалу замовника. Обов'язок підрядника зберігати надане йому майно. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження матеріалу. Ощадливість підрядника. Обставини, про які підрядник зобов'язаний попередити замовника. Правові наслідки невиконання замовником вимог підрядника. Права замовника під час виконання роботи. Сприяння замовника. Невиконання замовником обов'язків за договором підряду. Права замовника у разі порушення підрядником договору підряду. Обов'язок замовника прийняти роботу, виконану підрядником. Розрахунки між сторонами у разі випадкового знищення предмета договору підряду або неможливості закінчення роботи.

Правові наслідки порушення сторонами зобов'язань за договором підряду. Гарантія якості роботи. Позовна давність, що застосовується до вимог щодо неналежної якості роботи.

Види договору підряду. Договір побутового підряду. Договір будівельного підряду. Договір підряду на проектні та пошукові роботи.

Договір на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору, їх права та обов'язки. Ризики та відповідальність сторін за договором.

Тема 29. Зобов'язання з договорів про надання послуг

Договір про надання послуг як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору про надання послуг. Виконання договору про надання послуг. Плата за договором про надання послуг. Відшкодування виконавцеві фактичних витрат за договором про безоплатне надання послуг. Строк договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Тема 30. Зобов'язання з договорів про надання транспортних та експедиційних послуг

Джерела правового регулювання зобов'язань із договорів про надання транспортних послуг. Поняття, правова природа та види зобов'язань із договорів про надання транспортних послуг. Договір чартеру (фрахтування). Мультимодальні перевезення. Строк доставки вантажу, пасажера, багажу, пошти. Відповідальність за зобов'язаннями, що

впливають із договору перевезення. Пред'явлення претензій і позовів, що впливають із договору перевезення.

Договір перевезення вантажу як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Провізна плата. Види договору перевезення вантажу.

Сторони та учасники договору перевезення вантажу. Порядок укладення, форма договору. Зміст договору перевезення вантажу. Предмет договору. Довгостроковий договір. Права та обов'язки сторін. Завантаження та вивантаження вантажу. Відповідальність сторін. Особливості договорів перевезення вантажу різними видами транспорту (залізничний, внутрішній водний, морський, повітряний, автомобільний). Перевезення небезпечних вантажів.

Договір перевезення пасажирів та багажу як підстава виникнення зобов'язання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Сторони, учасники договору. Порядок укладення, форма договору. Права та обов'язки сторін. Відповідальність сторін. Відповідальність перевізника за шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю пасажирів.

Договір транспортного експедирування як підстава виникнення зобов'язання. Джерела правового регулювання зобов'язань із договорів транспортного експедирування. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Форма договору. Сторони договору. Істотні умови договору. Предмет договору. Плата за договором. Права та обов'язки сторін. Відповідальність сторін.

Тема 31. Зобов'язання з договорів зберігання та охорони

Договір зберігання як підстава виникнення зобов'язання. Джерела правового регулювання зобов'язань із договорів зберігання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Форма договору. Сторони договору. Істотні умови договору. Предмет договору. Строк зберігання. Плата за зберігання.

Права та обов'язки сторін. Відповідальність зберігача за втрату (нестачу) або пошкодження речі. Відшкодування збитків, завданих поклажодавцеві. Відшкодування збитків, завданих зберігачеві. Повернення речі на вимогу поклажодавця.

Договір складського зберігання як різновид договору зберігання. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Форма договору. Складські документи. Сторони договору. Істотні умови договору. Предмет договору. Права та обов'язки сторін. Припинення договору та відповідальність сторін.

Спеціальні види договору зберігання: зберігання речі у ломбарді, зберігання цінностей у банку, зберігання речей у камерах схову організацій, підприємств транспорту, зберігання речей у гардеробі організації, зберігання речей пасажирів під час його перевезення, зберігання речей у готелі, зберігання речей, що є предметом спору, зберігання автотранспортних засобів.

Поняття та правова природа договору охорони. Види договору охорони.

Тема 32. Зобов'язання з договору страхування

Джерела правового регулювання страхових зобов'язань. Поняття страхових зобов'язань. Форми та види страхування. Страховий випадок. Страхова подія. Страхова сума. Страховий платіж. Страхова виплата. Страхове відшкодування. Франшиза.

Поняття та юридичні ознаки договору страхування. Сторони договору, учасники страхових правовідносин. Порядок укладення договору. Істотні умови договору. Права, обов'язки, відповідальність сторін. Суброгація та регрес. Припинення договору. Визнання договору недійсним.

Правова природа страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Суб'єкти страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Види договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності та територія дії договорів.

Укладання договору страхування.

Припинення договору страхування.

Порядок здійснення страхового відшкодування: Відшкодування шкоди, заподіяної третій особі. Відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю потерпілого. Шкода, заподіяна майну.

Тема 33. Зобов'язання з договорів доручення, комісії, управління майном

Договір доручення як підстава виникнення зобов'язання про надання послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору доручення. Сторони у договорі доручення. Форма договору. Зміст договору доручення. Предмет договору. Строк договору доручення. Право повіреного на плату. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Припинення договору доручення. Наслідки припинення договору доручення. Співвідношення між поняттями «доручення» і «довіреність».

Договір комісії як підстава виникнення зобов'язання про надання послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору комісії. Сторони у договорі комісії. Форма договору. Зміст договору комісії. Предмет договору. Комісійна плата. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Виконання договору комісії. Виконання договору, укладеного комісіонером з третьою особою. Субкомісія. Відступ від вказівок комітента. Право комісіонера на притримання речі. Припинення договору комісії.

Договір управління майном як підстава виникнення зобов'язання про надання послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору управління майном. Сторони у договорі управління майном. Форма договору. Зміст договору управління майном. Предмет договору управління майном. Істотні умови договору управління майном. Звернення стягнення на майно, передане в управління, за вимогою кредитора установника управління. Права та обов'язки сторін за договором. Відповідальність управителя. Припинення договору управління майном.

Тема 34. Зобов'язання з договорів про надання фінансових послуг

Поняття та правове регулювання фінансових послуг. Цивільно-правовий договір як підстава виникнення зобов'язання про надання фінансових послуг. Види договорів про надання фінансових послуг.

Договір позики як підстава виникнення зобов'язання про надання фінансових послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору позики. Сторони у договорі позики. Форма договору. Зміст договору позики. Предмет договору позики. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Припинення договору позики.

Кредитний договір як підстава виникнення зобов'язання про надання фінансових послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки кредитного договору. Джерела правового регулювання зобов'язань із кредитного договору. Сторони у кредитному договорі. Форма договору. Зміст кредитного договору. Предмет кредитного договору. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Припинення кредитного договору.

Договір банківського вкладу як підстава виникнення зобов'язання про надання фінансових послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору банківського вкладу. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору банківського вкладу. Сторони у договорі банківського вкладу. Форма договору. Зміст договору банківського вкладу. Предмет договору банківського вкладу. Види банківських вкладів. Проценти на банківський вклад. Договір банківського вкладу на користь третьої особи. Ощадна книжка. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Припинення договору банківського вкладу.

Договір банківського рахунка як підстава виникнення зобов'язання про надання фінансових послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору банківського рахунка. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору банківського рахунка.

Сторони у договорі банківського рахунка. Форма договору. Укладення договору банківського рахунка. Зміст договору банківського рахунка. Предмет договору банківського рахунка. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Припинення договору банківського рахунка. Види договору банківського рахунка.

Договір рахунка умовного зберігання (ескроу). Операції за рахунком умовного зберігання (ескроу). Припинення договору рахунка умовного зберігання (ескроу) та закриття рахунка умовного зберігання (ескроу).

Договір платіжного рахунку. Операції за платіжним рахунком, що виконуються небанківським надавачем платіжних послуг.

Договір факторингу як підстава виникнення зобов'язання про надання фінансових послуг. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору факторингу. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору факторингу. Сторони у договорі факторингу. Форма договору. Зміст договору факторингу. Предмет договору факторингу. Забезпечення виконання договору факторингу. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Відповідальність сторін.

Загальні положення про розрахунки. Форми розрахунків. Види безготівкових розрахунків. Розрахунки за акредитивом. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Тема 35. Зобов'язання з правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Види правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Ліцензія на використання об'єкта інтелектуальної власності. Ліцензійний договір. Договір про створення на замовлення і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Авторський договір. Форма правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та правові наслідки її недодержання. Державна реєстрація договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Види ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Поняття, сторони, істотні умови, строк, форма, зміст, права та обов'язки сторін, припинення ліцензійного договору.

Договір комерційної концесії (франчайзингу) як підстава виникнення зобов'язання щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору комерційної концесії. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору комерційної концесії. Сторони у договорі комерційної концесії. Форма договору. Зміст договору комерційної концесії. Предмет договору комерційної концесії. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Підстави та наслідки припинення договору комерційної концесії. Відповідальність сторін. Договір комерційної субконцесії.

Тема 36. Зобов'язання з договору про спільну діяльність

Договір про спільну діяльність як підстава виникнення зобов'язання про спільну діяльність. Поняття, правова природа та юридичні ознаки договору про спільну діяльність. Джерела правового регулювання зобов'язань із договору про спільну діяльність. Сторони у договорі про спільну діяльність. Форма договору. Зміст договору про спільну діяльність. Предмет договору про спільну діяльність. Права та обов'язки сторін, їх зміст та порядок виконання. Підстави та наслідки припинення договору про спільну діяльність.

Договір простого товариства як різновид договору про спільну діяльність. Предмет договору простого товариства. Вклади учасників простого товариства. Правовий режим спільного майна. Порядок ведення спільних справ учасників простого товариства. Розподіл між учасниками прибутків, спільних витрат і збитків. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Підстави та наслідки припинення договору простого товариства. Відмова учасника від подальшої участі в договорі простого товариства та розірвання договору.

Тема 37. Загальні положення про недоговірне зобов'язання

Поняття та правова природа недоговірних зобов'язань. Загальна характеристика видів недоговірних зобов'язань та їх функції.

Зобов'язання з односторонніх правочинів та з дій у чужому інтересі. Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Тема 38. Зобов'язання з відшкодування шкоди

Поняття та елементи зобов'язань із відшкодування шкоди. Поняття та види зобов'язань внаслідок завдання шкоди правомірною поведінкою. Поняття, види та елементи зобов'язань внаслідок завдання шкоди протиправною поведінкою. Підстава та умови виникнення зобов'язань внаслідок завдання шкоди протиправною поведінкою. Способи відшкодування шкоди. Підстави звільнення від обов'язку відшкодування шкоди, завданої протиправною поведінкою. Характеристика окремих видів зобов'язань внаслідок завдання шкоди протиправною поведінкою.

Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або місцевого самоврядування, їх посадовою або службовою особою. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями та бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою та неповнолітньою особою. Відшкодування (компенсація) шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою, та фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю (продовження). Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт та послуг.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання					Заочна форма навчання						
		Усього	у тому числі				Усього	у тому числі					
Лекції	Сем. (прак.)		Лабор.	Ін.зав.	СРС	Лекції		Сем.	Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Цивільне право як галузь приватного права	8	2	2			4	9	1				8
2.	Джерела цивільного права. Цивільне законодавство	8	2	2			4	13	1				12
3.	Поняття, зміст та види цивільних правовідносин	8	2	2			4	8					8

4.	Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	16	4	4		8	16	2	2		12
5.	Юридичні особи як учасники цивільних правовідносин	22	4	6		12	16	2	2		12
6.	Об'єкти цивільних правовідносин	16	4	2		10	14,5	2	0,5		12
7.	Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин	8	2	2		4	11	2	1		8
8.	Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків	8	2	2		4	12,5	2	0,5		10
9.	Захист цивільних прав та інтересів	16	4	4		8	12	2			10
10.	Строки та терміни у цивільному праві	8	2	2		4	8				8
11.	Загальні положення про право власності та інші речові права	14	4	4		6	11,5	1	0,5		10
12.	Право спільної власності	8	2	2		4	10				10
13.	Особливості права власності на окремі види майна	8	2	2		4	11,5	1	0,5		10
14.	Речові права на чуже майно	12	2	2		8	11,5	1	0,5		10
15.	Захист права власності та інших речових прав	8	2	2		4	11,5	1	0,5		10
16.	Спадкове право: загальні положення	8	2	2		4	13	2	1		10
17.	Види спадкування	8	2	2		4	13	2	1		10
18.	Загальні положення про право інтелектуальної власності	6	1	1		4	11	1	-		10
19.	Авторське право і суміжні права	10	3	1		6	10,5	0,5			10
20.	Право промислової власності	12	4	2		6	10,5	0,5			10
21.	Загальні положення про зобов'язання	12	2	4		6	13	2	1		10
22.	Забезпечення виконання зобов'язань	12	2	4		6	13	2	1		10
23.	Загальні положення про договірне зобов'язання		4	4			13	2	1		10

24.	Захист цивільних прав учасників договірних зобов'язання		4	4				13	2	1			10
25.	Зобов'язання з договору купівлі-продажу	32	8	8			16	14	2	2			10
26.	Зобов'язання з договорів дарування, ренти та довічного утримання (догляду)	14	4	4			6	12	2				10
27.	Зобов'язання з договорів про передачу майна у користування	26	6	6			12	14	2	2			10
28.	Зобов'язання з договорів про виконання робіт	48	6	8			34	14	2	2			10
29.	Зобов'язання з договорів про надання послуг	4	1	1			2	10	-				10
30.	Зобов'язання з договорів про надання транспортних та експедиційних послуг	13	5	3			5	14	2	2			10
31.	Зобов'язання з договорів зберігання та охорони	9	2	2			5	12	2				10
32.	Зобов'язання з договору страхування	9	2	2			5	12	2				10
33.	Зобов'язання з договорів доручення, комісії, управління майном	11	2	4			5	12	2				10
34.	Зобов'язання з договорів про надання фінансових послуг	13	4	4			5	12	2				10
35.	Зобов'язання з правочинів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	15	2	2			7	12	2				10
36.	Зобов'язання з договору про спільну діяльність	8	2	2			4	10					10
37.	Загальні положення про недоговірне зобов'язання	11	2	2			7	13	2	1			10
38.	Зобов'язання з відшкодування шкоди	13	6	6			5	15	2	1			12

	Всього годин	480	116	116		248	480	56	24		400
--	---------------------	------------	------------	------------	--	------------	------------	-----------	-----------	--	------------

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Завдання для самостійної роботи студентів

4.3.1. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.2. Виконання індивідуальних завдань всіма студентами не є обов'язковим і може здійснюватися окремими студентами з власної ініціативи або за пропозицією викладача.

4.3.3. Тематика індивідуальних завдань та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.5 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.5. Індивідуальні завдання виконуються в межах часу, визначеного для самостійної роботи студентів, та оцінюються частиною визначених в розділі 6 цієї програми кількості балів, виділених для самостійної роботи.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;
- складання окремих видів документів;
- перевірка виконаних тестових завдань, виконуваних проєктів у групах, з використанням інтернет сервісу.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;

3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;

4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;

5) складання окремих видів документів за ситуаційними завданнями;

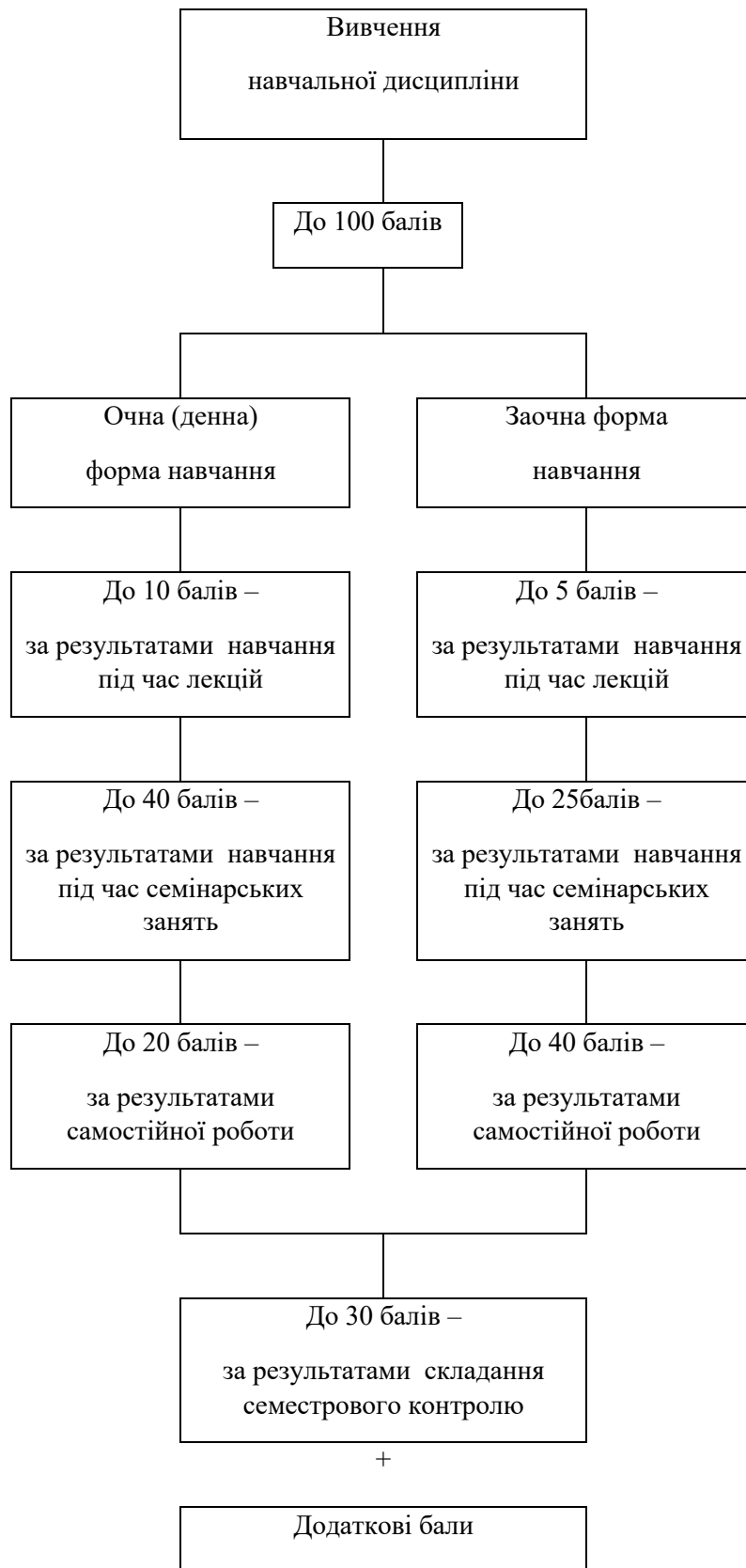
6) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку, екзамену. Форма проведення заліку, екзамену – письмова, усна, тестова тощо - затверджується кафедрою.

Структура залікового білету включає два теоретичних питання, екзаменаційного білету - три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарухування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів та виконання індивідуальних завдань визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
3. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін.; за ред. О.В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2008. 896 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/l_373_89665657.pdf
4. Договірне право України. Особлива частина: навч. Посібник / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова та ін. ; за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2021. 1200 с.
5. Харитонов Є. О., Саниахметова Н. О. Цивільне право України : підручник. К. : Істина, 2003. 776 с.
6. Цивільне право України : навч. посіб. / Ю. В. Білоусов, А. В. Ватрас, С. Д. Гринько та ін. / за ред. Р. О. Стефанчука. К. : Правова єдність, 2009. 536 с.
7. Цивільне право України : підручник у 2 кн. / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін. ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцовой. Київ: Юрінком Інтер, 2002. Кн. 1. 720 с.
8. Цивільне право України : підручник : у 2 кн. / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцовой. К. : Юрінком Інтер, 2002. Кн. 2. 640 с.
9. Цивільне право України : Загальна частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцовой, Р. А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 976 с.
10. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін. / за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та допов. Х.: Право, 2014. Т.1. 656 с.
11. Цивільне право України: підручник у 2 т. Борисова В.І. (кер. авт. кол.) Баранова Л.М., Бегова Т.І. та ін. / за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Харків: Право, 2011. Т. 2. 816 с.
12. Цивільне право України: підручник у 2 ч. / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.
13. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. / за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 р. № 2811-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3. Ст. 196.
4. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 32;
5. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України 16.06.1999 *Відомості Верховної Ради України* 1999. № 32. Ст. 267;
6. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 року *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 8. Ст. 28;
7. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 року *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 34;
8. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. *Відомості Верховної Ради України* . 1993. №21. Ст. 218.
9. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23 лютого

- 2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.
10. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19 червня 1992 р. № 2482-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 524.
 11. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 12. Ст. 68.
 12. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 25. Ст.
 13. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31. Ст. 263.
 14. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
 15. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 р. № 2465-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 68. Ст. 4066.
 16. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
 17. Про право власності на окремі види майна : Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. № 2471-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. Ст. 517
 18. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022. № 2811-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3. Ст. 196.
 19. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>
 20. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 03.10.2019. № 157-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 4. Ст. 25;
 21. Про оренду землі: Закон України 6.10.1998 № 161-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 46. Ст. 280;
 22. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 р. № 1201-IX. *Офіційний вісник України*. № 22. 2021. Ст. 976.
 23. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379;
 24. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. *Офіційний вісник України*. 2004. № 30. Ст. 1993.
 25. Гринько С. Д. Деліктні зобов'язання римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія; за наук. ред. Є. О. Харитонова. Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2012. 724 с.
 26. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко та ін. / за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. 374 с. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/44252/1/Intelektualna_vlasnist_2021.pdf
 27. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія. К.: Алерта, 2017. 494 с. URL: https://vo.uu.edu.ua/pluginfile.php/520874/mod_resource/content/1/kot_oo_zdiisnenia_ta_zakhist
 28. Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід правового регулювання зарубіжних країн : монографія. Київ : НДІ приватного права і підприємництва АПН України, 2009. 182 с.
 29. Правові засади створення, діяльності та припинення юридичних осіб в Україні: навч. посібник / Ю. М. Юркевич, У. Б. Андрусів, О. Б. ВербаСидор та ін. / за ред. Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 412 с.

URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2743/1/>

30. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві: поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту. Хмельницький: Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2007. 626 с.
31. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення: монографія. Київ: Артєк, 2020. 479 с.
32. Штефан А. С. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту : монографія. К. : НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2017. 150 с.
<http://ndiiv.org.ua/Files2/Monogr.avtor.%20pravo%20i%20sumiz.%20prava>

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a> — Законодавство України на сайті Верховної Ради України.
2. <http://sc.gov.ua>/Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних та кримінальних справ.
3. <http://vgsu.arbitr.gov.ua/> — Вищий господарський суд України.
4. <http://www.ccu.gov.ua/uk/index> — Конституційний Суд України.
5. <http://www.scourt.gov.ua/> — Верховний Суд.
6. <http://www.president.gov.ua/documents/> — Офіційні документи на Офіційному представництві Президента України.
7. <http://www.kmu.gov.ua/control/> — Урядовий портал.
8. <http://www.minjust.gov.ua/> — Міністерство юстиції України.
9. <http://zakon.nau.ua/> — Професійна юридична система Мега-Нау.
10. <http://www.ligazakon.ua/> — Ліга:Закон — головний правовий портал України
11. <http://www.nbu.gov.ua/portal/> — Наукова періодика України на сайті Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.
12. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> — Єдиний державний реєстр судових рішень.
13. <http://npu.in.ua/> — Нотаріальна палата України